

Suomen pelastusalan ammattilaiset SPAL ry
Vernissakatu 6
01300 Vantaa

Lausunto

Sisäministeriö
Kirjaamo@intermin.fi

ASIA

Lausunto pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista (asianumero VN/6185/2021).

LAUSUNTO

Suomen pelastusalan ammattilaiset SPAL ry ("SPAL") kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen arviointimuistioista ja lausuu asiassa seuraavaa:

Lausuntopyynnön kohteena ovat pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen valmistelujaostojen muistiot. Kunkin jaoston tehtävänä oli osaltaan arvioida sääntelyn nykytila ja toimivuus, soveltamiskäytännöt ja uudet sääntelytarpeet, laatia ehdotukset lainsäädännön uudistamiseksi ja mahdollisiksi muiksi toimenpiteiksi.

Jaostoja on yhteensä neljä:

1. pelastustoimintajaos,
2. varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelijaos,
3. onnettomuuksien ehkäisy ja valvontajaos ja
4. lain rakenne ja yhteiset säännökset jaos.

SPAL ottaa lausunnossaan kantaa vain pelastustoimintajaoksen esiselvitykseen. Muiden jaoksien selvityksiin SPALilla ei ole huomautettavaa.

SPALin lausunnossa on otsikoitu se pykäläkohta ja pykälänsisältö, joihin SPAL ottaa kantaa. Lausunnossa on ensin *kursiivilla* pelastustoimintajaoksen selvitys ja sen jälkeen SPALin lausuma kyseiseen kohtaan.

2 a §. Määritelmät

Nykytila

Pykälässä määritellään sopimuspalokunnalla pelastustoimen järjestelmään kuuluvaa vapaaehtoista palokuntaa, laitospalokuntaa, teollisuuspalokuntaa tai sotilaspalokuntaa, joka on tehnyt pelastuslaitoksen kanssa sopimuksen pelastustoimintaan kuuluvien tehtävien hoitamisesta. Käytännön toiminnassa erilaiset termit ja määritelmät aiheuttavat sekaannusta.

Määritelmiä ja sopimuspalokuntatermistöä muokatessa on huomioitava, miten pelastuslaitos järjestelmänä muodostuu: kunnat vastaavat pelastustoimesta ja niillä tulee olla tehtävien hoitamista varten pelastuslaitos. Pelastuslaitos voi käyttää apunaan sopimuspalokuntaa tai muuta yhteisöä, jos niiden kanssa on sovittu asiasta.

Asian taustalla painaa pitkä historia; vuoden 1933 palolaista vuoden 1999 pelastustoimilakiin asti on puhuttu vakinaisista palokunnista, puolivakinaisista palokunnista ja sopimuspalokunnista (palo- ja pelastustoimilaki 1975). Pelastustoimilaissa (1999) ei enää luokiteltu millaisia palokunnat ovat järjestämisuudoltaan, vaan kunnalla tuli olla oma palokunta tai sopimus palokunnan kanssa tehtävien hoitamista varten. Vuoden 2003 pelastuslaissa tuli termi pelastuslaitos, joka tuottaa pelastustoimen palvelun päätoimisella tai tarvittaessa sivutoimisella henkilöstöllä ja lisäksi pelastustoimen järjestelmään saattoi kuulua vapaaehtoisia palokuntia. Nykyinen vuoden 2011 pelastuslaki on samoilla linjoilla.

Nykyisin, siis vuoden 1999 pelastustoimilaista alkaen, ei ole ollut eroteltuna vakinaista palokuntaa, puolivakinaista palokuntaa ja vuodesta 2004 on ollut vain pelastuslaitos ja sopimuspalokunnat erillisinä organisaatioina.

Muutosehdotukset

Jaosto ehdottaa, että sopimuspalokunta määritelmässä tulisi tarkastella pelastustoimen uudistushankkeen sopimuspalokuntatoiminnan kehittämistä pohtineen työryhmän linjauksia. Alla kuvattujen määritelmien muotoilussa oli mukana hyvin monipuolinen pelastustoimen organisaatioiden edustus.

Palokunta

Sopimuspalokunta

Pelastustoimintaan osallistuva sopimushenkilöstö

Muuhun pelastustoimen tehtäviin osallistuva sopimushenkilöstö

Työpaikkapalokunta

Vapaaehtoinen palokuntayhdistys (VPK)

Palokuntasopimus

Pelastustoimen vapaaehtoistoiminta

Vaikutus

Yleisten käsitteiden ja määritelmien yhdenmukaisuus ja selkeys.

Kategoria

1

SPAL:

SPAL kannattaa yleisten käsitteiden ja määritelmien yhdenmukaistamista.

Pelastustoimintajaoksen esityksen lisäksi SPAL toteaa, että yhdenmukaisuuden ja yleisen selkeyden takia vakituinen päätoiminen pelastustoimintaan osallistuva miehistötasoinen henkilöstö sekä sopimushenkilöstö tulisi terminologisesti erottaa toisistaan. Vakituinen henkilöstö työskentelee pelastuslaitoksessa viranhaltijoina, kun sopimushenkilöstö puolestaan työskentelee työsopimusperusteisina. Viranhaltija toimii virkavastuulla, ja viranhaltijalla on toisinaan oikeus julkisen vallan käyttöön.

SPAL esittää, että vakituista päätoimisesti pelastustoimintaan osallistuvaa operatiiviseen miehistöön kuuluvaa henkilöä kutsutaan jatkossa yhtenevästi palomieheksi ja sopimusperusteista ei-vakituista henkilöä kutsutaan jatkossa yhtenevästi sopimuspalokuntalaiseksi.

33 §. Hälytysohje***Nykytila***

Pelastuslaitoksen tulee yhteistyössä pelastustoimintaan osallistuvien, virka-apua antavien viranomaisten sekä Hätäkeskuslaitoksen kanssa laatia hälytysohje pelastustoiminnassa tarvittavien voimavarojen hälyttämisestä. Hälytysohjeessa tulee ottaa huomioon myös pelastuslaitosten 44 §:n mukainen yhteistoiminta ja 45 §:n mukainen avunanto.

Hälytysohje on laadittava siten, että hätäkeskus voi hälyttää pelastustoimintaan lähimmät tarkoituksenmukaiset yksiköt riippumatta siitä, miltä alueelta ne ovat. Pelastuslaitosten on huolehdittava hälytysohjeiden valtakunnallisesta yhteensovittamisesta sekä pelastuslaitosten kesken että Hätäkeskuslaitoksen kanssa.

Muutosehdotukset

Jaosto esittää, että sisäministeriölle säädetään ohjaus- ja asetuksenantovaltuus hälytysjärjestelyiden valtakunnallisesta yhteensovittamisesta. Nykyisen lain mukainen pelastuslaitoksille annettu yhteensovittamisvastuu ei ole toiminut. Tässä yhteydessä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, ettei lähimmän yksikön tai pelastustoiminnan johtajan hälyttäminen toiselta alueelta vaadi pelastuslaitosten välistä sopimusta, täten pykälän viimeinen momentti tulee muuttua. Tässä yhteydessä huomioidaan myös tilanne- ja johtokeskusnäkökulma, jolloin toiselta alueelta tapahtuva johtamisen tavoitetila tulee esille ja yksiköiden lisäksi pystytään hälyttämään henkilöresursseja ilman yksikkösidonnaisuutta.

Jaosto esittää huomiona, että työturvallisuusriskinäkökulmasta (esim. liikenteenohjaus-tarve vilkkaalla tieosuudella, suoja-auto) tai muusta perusteesta hälytettävä vaste voi olla minimiä suurempi, mutta

onnettomuuden uhrin tulee saada vakioitu apu. Kaupungeissa, joissa vakinaisen palokunnan vahvuus on minimissään pelastusryhmä (vähintään 1+3) edellä mainittu minimi yleensä toteutuu, mutta paikkakunnilla, joissa toiminta on sivutoimisten tai sopimuspalokuntien hoidettavana, on paljon tilanteita, jossa pelastusryhmän minimivahvuus ei täyty, ja pelastustoiminnassa työturvallisuus voi vaarantua.

Pelastuslaitokselle 27 §:n 2 momentissa säädetyt tehtävät on suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja siten, että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti. Edellä mainitun perusteella laki on jo lähtökohtaisesti sellainen, että pelastustoiminnan tulee olla tehokasta kaikissa tilanteissa ja työturvallisuudesta huolehditaan työturvallisuuslain mukaisesti. Jaosto esittää, että muodostelmien suorituskykyvaatimukset määritellään asetuksella ja siten, että tätä varten annetaan asetuksenanto-valtuus. Tästä on hyvä esimerkki ensihoitoasetuksessa.

Vaikutus

Valtakunnallisesti yhteensovitetut hälytysjärjestelyiden vaatimukset.

Kategoria

1

SPAL:

Pelastustoimintajaosto on ao. pykäläkohdassa kiinnittänyt erityistä huomiota ja huolta pelastustoiminnan työturvallisuusriskeistä. SPAL yhtyy jaoksen huoleen ja toteaa, että jo lakitasolla tai ainakin asetustasolla tulisi nykyistä laajemmin säätää pelastustoiminnan työturvallisuudesta ja erityisesti pelastustoimen muodostelmien henkilöstövahvuuksista.

Pelastustoimen tehtävät ovat usein työturvallisuuslain 11 §:n mukaista erityistä vaaraa aiheuttavaa työtä, jolloin tällaista työtä saa tehdä vain siihen pätevä ja henkilökohtaisten edellytystensä puolesta työhön soveltuva henkilö.

Työnantaja on vastuussa työturvallisuudesta. Pelastustoiminnassa työnantajan työturvallisuusvastuu pitää sisällensä myös velvollisuuden huolehtia riittävästä miehistövahvuuksista hälytystehtävissä. SPAL pitää huolestuttavana suuntausta, jossa pelastuslaitokset ovat vähentäneet pelastustoimen operatiivista resurssia niin, että pelastusyksiköiden tavoitevahvuudesta 1+5 ollaan järjestelmällisesti pudottu minivahvuuteen 1+3. Aiemmasta pelastusyksikön minimistä on tullut tämän päivän maksimi.

SPALin jäsenille suunnatussa kyselyssä kävi ilmi, että työnantajat huolehtivat hälytystehtävissä työturvallisuudesta ja työturvallisuusjohtamisesta ainakin pääsääntöisesti hyvin. Työnantajat huolehtivat varsin kiitettävästi myös siitä, että savusukellustehtäviin osallistuvat vain siihen kelpoiset henkilöt. Henkilöstövahvuuksissa nähtiin sen sijaan toivomisen varaa.

Turvallisen savusukelluksen aloittamisen minimivaatimusta 1+3 pidettiin vielä riittävänä. Toivottava ja tavoiteltava vahvuus on 1+5. Sen sijaan liikenneonnettomuuksissa vahvuudet koettiin usein riittämättömiksi. Vahvuuksia toivottiin isoimmiksi erityisesti silloin, jos liikenneonnettomuus edellyttää liikenteenohjauksen lisäksi myös varsinaisia irrotus- tai muita pelastustehtäviä.

SPAL esittää, että laki- tai asetustasoisesti tulisi säätää hälytystehtäviin osallistuvan henkilöstön vähimmäismäärästä. Määrään tulisi laskea mukaan vakituinen pelastustoimintaan osallistuva henkilöstö, kuten palomiehet, ylipalomiehet, paloesimiehet ja palomestarit. Vähimmäismääräksi tulisi määrittää yksi palomies tuhatta asukasta kohden. Tällöin vakituisia hälytystehtäviin osallistuvia henkilöitä tulisi Suomessa olla noin 5 500.

34 §. Pelastustoiminnan johtaminen

Nykytila

Pelastustoiminnan johtaja on siltä pelastustoimen alueelta, jossa onnettomuus tai vaaratilanne on saanut alkunsa, jollei toisin ole sovittu. Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomainen. Pelastustoimintaa voi kuitenkin tilapäisesti johtaa muu pelastuslaitoksen palveluksessa oleva tai sopimuspalokuntaan kuuluva siihen saakka, kun toimivaltainen pelastusviranomainen ottaa pelastustoiminnan johtaakseen. Pelastustoiminnan johtaja toimii virkavastuun alaisena.

Alusöljyvahingossa ja aluskemikaalivahingossa Suomen aluevesillä aavalla selällä tai talousvyöhykkeellä pelastustoiminnan johtajan asettaa kuitenkin Rajavartiolaitos.

Sisäministeriön pelastusviranomaisella on oikeus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja määrätä pelastustoiminnan johtajasta ja hänen toimialueestaan. Jos eri viranomaisille ja tahoille kuuluvien vastuiden ja toimivaltuuksien selkiyttämiseksi on tarpeen, pelastustoiminnan johtajan tulee tehdä pelastustoiminnan aloittamisesta tai lopettamisesta nimenomainen päätös. Päätöksestä on ilmoitettava asianomaisille viranomaisille ja asianosaisille heti, kun se on mahdollista.

Pyydettyessä päätös on vahvistettava kirjallisesti. Jälkiraivaukseen ja -vartiointiin liittyvästä pelastustoiminnan johtajan päätöksestä lopettaa pelastustoiminta säädetään 40 §:ssä.

Muutosehdotukset

Jaosto esittää, että tässä pykälässä säädetään pelastustoiminnan johtamisen eri tasot valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti sekä pelastustoiminnan johtajan, tilannepaikan johtajan ja tilapäisen pelastustoiminnan johtajan toimivaltuudet. Sisäministeriön roolia esitetään tarkistettavan sellaiseksi, että se on selkeä johtajan määräämisessä. Tilanne-/johtokeskusten rooli johtamistoiminnassa tulee määritellä. Yhteistoiminta-alueet ja yhteistoiminta ja johtaminen yhteistoiminta-alueella tulee säädellä.

***Pelastustoiminnan johtaja** on yhden tai useamman pelastusmuodostelman tilanteenaikainen johtaja. Tilanteissa, jossa on mukana yhteistyöviranomaisia tai -tahoja, pelastustoiminnan johtaja toimii*

yleisjohtajana. Yleisjohtaja keskittyy tilannekuvan ylläpitämiseen ja toiminnan yhteensovittamiseen. Hänen tulee tarvittaessa nimetä henkilö pelastusmuodostelman johtajaksi, joka hoitaa pelastustoiminnan muodostelmien johtamisen yleisjohtajan alaisuudessa. Tällöin yleisjohtajan johtamien henkilöiden määrä pysyy kohtuullisena.

Tilannepaikan johtaja on pelastustoimintaa onnettomuuskohteessa johtava henkilö. Pelastustoimintaa johtaa pelastusviranomaisen. Pelastusviranomaiselle on siksi toimitettava tieto kaikista tehtävistä ja pelastusviranomaisen on oltava yhteydessä tilannepaikalle hälytettyyn lähimpään yksikköön ja määrättävä pelastustoiminnan johtajan alaisuuteen yksikön jäsenistä tilannepaikan johtaja, jos sitä ei ole ennalta määrätty. Tilannepaikan johtaja johtaa toimintaa onnettomuuskohteessa pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen antamien ohjeiden mukaisesti. Pelastustoiminnan johtajana toimivan pelastusviranomaisen ei kuitenkaan tarvitse tulla onnettomuuspaikalle, ellei tilanne sitä edellytä (Pelastustoimen toimintavalmiuden suunnitteluohje 2012, 9 – 10).

Jaosto esittää tarkastettavaksi **tilapäisen pelastustoiminnan johtajan** määritelmää muiden kuin pelastuslaitoksen palveluksessa olevan tai sopimuspalokuntaan kuuluvan osalta, kuten lentokenttä-, kaivos- ja teollisuuspalokuntien osalta, joilla ei ole sopimusta alueen pelastustoimen kanssa. Tilapäisen pelastustoiminnan johtajan merkitystä ei tule heikentää, mikäli onnettomuuspaikalle osuu vahingossa tai viesti-/hälytysyhteydet eivät ole vikaantumisen vuoksi toiminnassa.

Jaosto esittää ilma-alus tematiikan huomioimista esimerkiksi toisen viranomaisen kaluston käytöstä. Kuka päättää avun saajan, kun on useita avun tarvitsijoita. Tekeekö päätöksen sisäministeriön pelastusosasto / pelastusosaston päivystäjä.

Jaosto esittää, että valmistellaan pelastustoimen järjestämislain voimaan tultua sen 3 §:n perusteella tehtävien kokoamista maakunnille. Näihin tehtäviin kuuluvat myös 24/7 tilannekeskuspalvelut. Varmistetaan, että lainsäädäntö mahdollistaa pelastustoiminnan johtovastuun siirtämisen tapahtumapaikan maakunnalta 24/7 -johtokeskukselle. Varmistetaan, että lainsäädäntö mahdollistaa pelastustoiminnan johtajan toimivaltuuksien käyttämisen yli maakuntarajan käytettäessä lähimmän miehen periaatetta. Jaosto esittää, että mallina käytetään poliisin johtamismallia (Valtioneuvoston asetus poliisista).

Jaosto esittää, että tässä yhteydessä TIKE-JOKE kokonaisuudesta säädetään oma pykälä, jossa huomioidaan sisäministeriön julkaisu 21/2018 Ehdotus pelastustoiminnan johtamisen suunnitteluperusteiden kehittämiseksi sekä sisäministeriön julkaisu 2019:7 Tilannekeskus- ja johtokeskuspalveluiden suorituskykyvaatimukset ja näiden tuottama sisältö. Seuraavassa on lyhyesti referoitu työryhmien laatimaa tilanne- ja johtokeskusten mallia.

Pelastustoimen tilannekeskuspalvelut (TIKE) jaetaan kolmeen eri tasoon. Yksi alueellisista tilannekeskuksista toimii valtakunnallisena tilannekeskuksena. Myös sisäministeriön pelastusosasto käyttäisi sitä muun muassa valtakunnallisen pelastustoimen tilannekuvan kokoamiseen. TIKE jakaisi tilannekuvaa myös alaspäin. Valtioneuvoston asetuksella kootaan viisi alueellista 24/7-päivystävää tilannekeskusta joidenkin maakuntien tehtäväksi. Näillä TIKEillä voi olla erikoisvastuualueita, esimerkiksi yhteydenpito muiden viranomaisten valtakunnallisiin tilannekeskuksiin. Virka-aikana tilannekeskuspalvelut toimivat esimerkiksi päivystävän palomestarin tai -päällikön toimesta ja 24/7-TIKet tukevat toimintaa. Virka-ajan ulkopuolella 24/7-TIKet pitävät yllä turvallisuustilannekuvaa ja välittävät

sen päivystävälle palomestarille tai -päällikölle, jakavat turvallisuustilannekuvaa myös näiden maakuntien toimijoille sekä tukevat pelastustoimintaa myös näissä maakunnissa.

Tilannekeskus kykenee tuottamaan riittävää pelastustoiminnan johtamisen tukea kaikille johtamistasoille sekä myös useaan samanaikaiseen tehtävään. Pelastustoiminnan johtamisen tukemisella tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla esimerkiksi TIKE helpottaa pelastustoiminnan johtajan työtä. Toimenpiteet eivät edellytä pelastustoiminnanjohtajan toimivaltuuksien käyttämistä. Huomioitavaa on, että TIKE-henkilöstö tarvitsee työssään pelastusviranomaisen tiedonsaantioikeuksia, jolloin heidät tulee nimetä pelastusviranomaisiksi. Pelastustoiminnan johtajalla tulee olla mahdollisuus tukeutua johtamistoiminnassa oman alueen tilannekeskukseen tai yhteistoiminta-alueen tilannekeskukseen. Tilannekeskuksen johtamisen tuella tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä toimenpiteitä, joita tilannekeskus tekee pelastustoiminnan johtajan määräyksestä tai ennalta sovitun ohjeistuksen mukaan. Toimenpiteitä, joilla mahdollistetaan pelastustoiminnan johtajan keskittyminen pelastustoiminnan kannalta kriittiseen johtamistoimintaan. Mikäli tilannekeskukselle annetaan johtamisen tukemisen tarkoituksessa tehtäviä, joita tilannekeskus suorittaa itsenäisesti, on tehtävät etukäteen kirjallisesti sovittava ja määriteltävä. Tällainen tehtävä voi olla esimerkiksi valmiuden ylläpito pitkäkestoisessa tai laajassa tilanteessa.

Pelastustoiminnan johtamista tukevat toimenpiteet voivat olla pelastustoiminnan johtajan avustamista esimerkiksi tilannekuvan ylläpitämisessä, väestön varoittamisessa, vaaratiedottamisessa, onnettomuusviestinnässä, kohdetietojen hankkimisessa, huoltotoimenpiteiden järjestämisessä, pelastustoimintavalmiuden ylläpitämisessä ja erityisresurssien hankkimisessa.

Pelastustoimen johtokeskusten (Pel-Joke) osalta kokonaisuus voidaan jakaa neljään tasoon niiden johtamisvalmiuden mukaan. Nämä tasot ovat:

1. Pelastuslaitoksen johtokeskus, viiveellä pelastuskomppanian johtamiseen kykenevä johtokeskus
2. Pelastuslaitosten taktisen tason johtokeskus, välitön pelastuskomppanian johtamisvalmius
3. Pelastuslaitosten strategisen tason johtokeskus, joka kykenee 60 minuutissa pelastusyhtymän johtamiseen
4. Sisäministeriön johtokeskus

Pelastustoiminnan johtokeskus on pelastustoiminnan johtamista varten perustettu toiminnallinen kokonaisuus, joka käsittää henkilöstön, tilan ja välineet sekä toimintaa ohjaavat Pel-Joke perustetaan pelastustoiminnan johtajan päätöksen tai ennakkosuunnittelun mukaisesti. Tilanteessa, jossa pelastustoiminnan johtaja on sidottu pelastustehtävään, perustamispäätöksen jälkeen johtokeskuksen tai esikunnan muodostamisesta ja järjestelyistä voi vastata myös muu viranhaltija. Pel-JoKesta johdetaan yhtymän tasoissa tilanteissa komppanioiden esikuntia ja tukitoimintojen johtoelintä (TUJE). Pelastustoiminnanjohtaja ei välttämättä toimi Pel-JoKessa. Tällöin Pel-Joken henkilöstö tukee muualla toimivaa pelastustoiminnan johtajaa.

Pelastustoimen johtokeskuksessa on pystyttävä jatkamaan saumatonta johtamistoimintaa koko tilanteen vaatiman ajan. Lisäksi on kyettävä tuottamaan pelastustoimintaan tilannekohtaisia erikoisresursseja ja asiantuntija-apua sekä pelastustoiminnan reservejä ja tarvittavia tukitoimintoja. Pel-Joke:n henkilöstön on pystyttävä pitämään yllä pelastustoimen

valmiutta alueellaan sekä luomaan reaaliaikaista tilannekuvaa kaikkien toimialojen osalta. Lisäksi on kyettävä hyödyntämään eri viranomaisten, asiantuntijoiden ja muiden tahojen osaamista ja muiden toimijoiden asiantuntemusta pelastustoiminnan tehokkaaksi suorittamiseksi ja edistämiseksi.

Vaikutus

Pelastustoiminnan johtamisen rakenteellinen muutos, pelastustoiminnan tukeminen ja johtaminen valtakunnallisesta - alueellisista tilanne- ja johtokeskuksista, valtakunnallisen johtamisen selkeyttäminen sisäministeriön osalta ja eri pelastustoiminnan johtajan roolit, asemat ja toimivaltuudet.

Kategoria

1

SPAL:

Jaosto on selvityksessään erikseen maininnut tilannepaikan johtajan. Pelastuslaissa ei kuitenkaan erikseen säädetä tilannepaikan johtajasta. SPAL pitää tärkeänä, että tilannepaikan johtajan määritelmä ja tehtävä kirjataan pelastuslakiin.

Tilannepaikan johtaja johtaa pelastustoimintaa nimensä mukaisesti tilannepaikalla. Tilannepaikan johtaja toimii pelastustoiminnan johtajan alaisuudessa. Pelastustoiminnan johtaja voi johtaa pelastustoimintaa myös etänä, kuten usein tapahtuukin. Tällöin pelastustoiminnan johtajan ja tilannepaikan johtajan kommunikointi on etäyhteyksien varassa.

Yhteydet eivät aina toimi. Lisäksi tilannepaikalla saattaa tulla eteen täysin yllättäviä, poikkeavia ja kiireellisiä päätöksiä edellyttäviä tilanteita. Tällöin voi olla mahdollista, että kommunikointiin tilannepaikan johtajan ja pelastustoiminnan johtajan välillä ei ole aikaa. Tilannepaikan johtaja voi joutua tekemään päätöksiä, jotka sisältävät merkittävän julkisen vallan käyttöä.

Edellisestä johtuen tilannepaikan johtajalla tulee olla lähtökohtaisesti samat oikeudet ja velvollisuudet kuin pelastustoiminnan johtajalla. Tilannepaikan johtaja saattaa joutua käyttämään tehtävässään merkittävää julkista valtaa, jolloin tilannepaikan johtajan tulee olla pelastusviranomainen. Kuten pelastustoiminnan johtajan, myös tilannepaikan johtajan osalta tilannepaikan johtajuutta voi tilapäisesti muukin erikseen säädetty henkilö siihen saakka, kun toimivaltainen pelastusviranomainen ottaa pelastustoiminnan johtaakseen.

SPAL esittää, että laissa säädetään tilannepaikan johtajasta erikseen ja niin, että tilannepaikan johtajana voi toimia vain pelastusviranomainen edellä mainituin poikkeuksin.

39 §. Pelastustoimintaan osallistuvan toimintakyky

Nykytila

Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja ja kuntoa. Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnan tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäasiainministeriön asetuksella.

Tämän pykälän on koettu aiheuttavan tulkintaongelmia kentällä ja perustaito jää liian vähälle huomiolle. Uudistaminen selkeyttäisi lain tulkintaa ja yhdenmukaistaisi toimintakykytulkintoja pelastustoimessa kansallisesti.

Muutosehdotukset

Jaosto esittää, että pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja, kuntoa ja osaamista. Osaamisen tasosta tulee voida antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella tai ohjeella.

Jaosto esittää, että pykälässä tulisi olla selkeä viittaus fyysisen kunnan testausohjeeseen, joka antaisi tarkemmat määritelmät pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen henkilöstön toimintakykyvaatimuksista. Pykälää tulisi myös tarkentaa, jotta siinä selviäisi, että kyseessä on pelastustoimintaan osallistuvan yksilön toimintakyky, perustaidot ja osaaminen.

Jaosto esittää, että osaamiskartoitus otetaan osaksi koulutusjärjestelmää ja vastuu toimintakyvyn ohjeistuksen ylläpidon koordinoinnista tulisi olla Pelastuslaitoksilla.

Vaikutus

Osaamisen ylläpitoon ja kehittämiseen sekä sen verifiointiin tulee panostaa, ja on muistettava sopimushenkilöstön erilaiset tasot verrattuna vakituiseen henkilöstöön. Osaamiskartoituksen avulla saadaan työkaluja perustaitojen arviointiin.

Kategoria

1

SPAL:

SPAL kannattaa jaoston esityksiä asiakohdassa. Pelastustoimintaan osallistuvan henkilön toimintakyvystä eli perustaidoista, kunnosta ja osaamisesta tulee säätää normitasolla.

Voimassa oleva pelastuslaki mahdollistaa tarkempien säännösten antamisen sisäasiainministeriön asetuksella. Jaosto esittää samaa sanamuotoa myös uuteen pelastuslakiin.

Pelastuslain 39 § kuuluu:

”Pelastuslaitoksen ja sopimuspalokunnan henkilöstöön kuuluvan pelastustoimintaan osallistuvan henkilön tulee ylläpitää tehtäviensä edellyttämiä perustaitoja ja kuntoa. Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnan tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.”

Säännös on varsin suppea. Tällä hetkellä ei ole olemassa sisäministeriön antamaa asetusta, jossa annettaisiin tarkempia säännöksiä perustaidoista, kunnan tasosta ja kuntotesteistä. SPAL esittää, että uudessa laissa asetuksen ehdollisuus poistuisi, jolloin pykälän toinen lause kuuluisi: Pelastustoimintaan kuuluvien eri tehtävien edellyttämien perustaitojen ja kunnan tasosta sekä kuntotestien järjestämisestä annetaan tarkempia säännöksiä sisäministeriön asetuksella.

SPAL katsoo, että toimintakykyvaatimukset yhtenäistyisivät valtakunnallisesti, kun toimintakyvystä säädettäisiin asetuksella.

SPAL esittää jaoston tavoin, että pykälässä tulisi olla selkeä viittaus fyysisen kunnan testausohjeeseen, joka antaisi tarkemmat määritelmät pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen henkilöstön toimintakykyvaatimuksista. Tämä yhtenäistäisi testaustoimintaa valtakunnallisesti.

SPAL esittää, että lakiuudistuksen yhteydessä selvitettäisiin mahdollisuutta madaltaa testausvaatimuksia ikääntyneiden pelastustoimintaan osallistuvien henkilöiden osalta. Vaikka fysiikka on palomiehen työssä ensiarvoisen tärkeää, myös työvuosien tuomalla kokemuksella on oma merkityksensä fyysisesti raskaissa pelastustehtävissä. Vanhempi palomies voi usein korvata mahdollisia toimintakyvyllisiä puutteitaan työn tuomalla kokemuksella.

57 §. Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Nykytila

Pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen päätoimisen miehistön, alipäällystön ja päällystön viran tai tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto.

Pelastustoimintaan osallistuvalla sivutoimiselta sekä sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalta henkilöltä vaaditaan Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen koulutus.

Tämän pykälän osalta on ongelmia päätoimisen henkilöstön kelpoisuudessa pelastustoiminnassa. Lain tulkinta on johtanut ongelmiin muun muassa henkilöiden, joilla ei ole pelastustoimen tutkintoa, mutta sopimushenkilöstön koulutus, käyttämisessä työaikana pelastustoimintaan heidän ollessaan

päätoimisesti töissä pelastuslaitoksella. Näitä ammattiryhmiä pelastuslaitoksilla ovat muun muassa ensihoitajat, palotarkastajat, korjaamohenkilöstö ja kalustonhoitajat.

Muutosehdotukset

Jaosto ehdottaa, että pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen päätoimisen miehistön viran, alipäällystön ja päällystön viran ja tehtävän kelpoisuusvaatimuksena on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto. Tällä mahdollistettaisiin työsopimusperustaisen työntekijöiden käyttäminen pelastustoiminnassa, kuten sivutoimisten käyttäminen tällä hetkellä. Pelastuslaitoksen päätoiminen henkilöstö, jolla ei ole tehtäväryhmän mukaista tutkintoa, voisi tarvittaessa osallistua koulutustaan (sivutoimisen ja sopimuspalokunnan henkilöstön koulutus) vastaavaan tehtävään pelastustoiminnassa, muttei toimia kuitenkaan pelastustoiminnanjohtajana.

Tilannekeskusten osalta on määriteltävä tarkemmin, mitkä ovat henkilöstön osaamistasot ja kelpoisuusvaatimukset.

Jaosto tuo esille, että 57 § ja 58 § tulisi käsitellä kokonaisuutena. Virkojen kelpoisuusvaatimukset tulee säilyttää julkisen vallan käytön sekä oikeusturvan takia.

Vaikutus

Erityisillä kelpoisuusvaatimuksilla pyritään siihen, että pelastustoimintaan osallistuvilla olisi määrätynlainen osaamistaso sekä pelastustoimintaan osallistumisen mahdollistaminen ihmisille, joille se on muutenkin mahdollista sopimuspalokuntakoulutuksen kautta ja täten pelastuslaitosten henkilöstön tarkoituksenmukaisempi käytettävyyttä pelastustoiminnan tarpeisiin. Sivutoimisen ja sopimuspalokuntien henkilöstön peruskoulutus antaa vaaditun kelpoisuuden osallistua pelastustoimintaan, mutta nykyään päätoimiseen tehtävään tai virkaan se ei riitä.

Kategoria

2

SPAL:

SPAL vastustaa jaoston esitystä. Jaosto ei esitä muutosesitykselleen riittäviä perusteluja.

Jo nyt pelastusalan tutkinnon omaamaton henkilö voi työskennellä pelastustoimen tehtävissä määräaikaisena työsopimussuhteisena työntekijänä.

Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 6 §:n 2 momentin mukaan:

”Henkilö voidaan ottaa määräaikaiseen virkasuhteeseen erityisistä kelpoisuusvaatimuksista riippumatta, jos siitä erikseen säädetään tai kunta erityisestä syystä yksittäistapauksessa toisin päättää.”

Voimassa olevan lain määräys siitä, että 'pelastustoimintaan osallistuvan pelastuslaitoksen päätoimisen miehistön, alipäällystön ja päällystön viran tai tehtävän

kelpoisuusvaatimuksena on virkaa tai tehtävää vastaava pelastusalan tutkinto', on jatkossakin perusteltu määräys erityisesti työturvallisuusnäkökulmasta.

Muilta osin SPAL viittaa ao. pykäläkohdassa seuraavassa eli erivapauspykälässä lausumaansa.

58 §. Erivapaudet

Nykytila

Sisäministeriö voi erityisistä syistä antaa erivapauden tässä laissa säädetyistä kelpoisuusvaatimuksista pelastuslaitoksen virkaan tai tehtävään.

Muutosehdotukset

Jaosto esittää, että erivapaus tulee säilyttää ja pykälä tulee käsitellä kokonaisuutena 57 § kanssa. Täten tällä pykälällä voitaisiin, nykyiseen tapaan pelastusalan tutkinnon puuttuessa, tietyin edellytyksin antaa erivapauksia pelastustoimen virkoihin.

Jaosto esittää sisäministeriön tarkasteltavaksi, tulisiko nykyisin käytettävää kuuden vuoden määräaikaisista, ketjutetuista virka- tai työsuhteista saatua työkokemussääntöä lyhentää. Jaosto esittää, että suunnitellun lisäkoulutuksen ja työkokemuksen yhdistelmällä edellytettävä kokemusaika voisi olla 3-4 vuotta.

Vaikutus

Erivapaudella mahdollistetaan 57 §:n mukaisesti työsuhteessa oleva henkilö miehistövirkaan kelpoiseksi. Ennen erivapauden hakemista tulisi työnantajan huolehtia, että henkilöllä on riittävä osaaminen ja kokemus viran hoitamiseen.

Kategoria

1

SPAL:

SPAL esittää, että erivapauspykälä poistetaan pelastuslaista.

Pelastustoimen tehtäviin voidaan jo nyky säännösten mukaisesti palkata kelpoisuusehdot täyttämättömiä henkilöitä määräaikaisiin työsuhteisiin. Erivapaudelle ei ole erikseen tarvetta.

Vastaavat erivapausmääräykset ovat yhteiskunnassa harvinaisia. Erivapaus on selkeä poikkeus pääsäännöstä. Jos erivapaus säännös säilytetään, erivapauksien myöntäminen tulee olla täysin poikkeuksellista.

Pelastusopiston pääsykokeilla on tietty funktio. Niissä hakijoilta testataan fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet. Psykkisiä testejä ovat esimerkiksi eri fobiatestit. Näitä ei tule testattua erivapauden saajilta, mistä saattaa aiheutua merkittävä turvallisuusriski.

Pelastusalalla selvitetään ja valmistellaan koulutusuudistusta. Koulutusuudistukseen ja sen tavoitteisiin peilaten erivapauksien säilyttäminen lainsäädännössä on täysin paradoksaaliselta.

Erivapauspykälä romuttaa pelastusalan ammatillisen koulutuksen kehittämisen merkityksen. Erivapaus jo olemassaolollaan mitätöi Pelastusopiston ja Pelastuskoulun oikeutuksen alan koulutuskeskuksina. Pelastusalan ei tule lainsäädännön kautta lähteä heikentämään oman laadukkaan ammatillisen koulutuksen merkitystä, arvostusta ja vetovoimaa.

Pelastusalalla pätevyysvaatimukset ovat tarkastelussa, sillä alalla on merkittävä pula pätevistä palomiehistä. Tässä yhteydessä erivapausmenettelyä ei tule käyttää henkilöstöpulan yhtenäkin ratkaisun osana.

Jos erivapauspykälä kaikesta huolimatta edelleen säilytetään, tulee pykälän sisältö palauttaa vuoden 2003 pelastuslain (468/2003) erivapauspykälän perustelujen mukaiseksi. Tällöin erivapaus pelastustoimen virkaan tai tehtävään voitaisiin myöntää vain alueellisena eikä valtakunnallisena erivapautena, kuten nykyisin mukaan.

Viimeksi mainitusta huolimatta SPAL pitää erittäin valitettavana, mikäli erivapaus pykälä missään muodossa säilytetään uudistettavassa pelastuslaissa.

Vantaalla 27.5.2021

Järjestön johtaja Kim Nikula
kim.nikula@spal.fi

Edunvalvontajohtaja Pasi Jaakkola
pasi.jaakkola@spal.fi